

Josef Brož

Kdo odpočívá v podzemním sklípku farního chrámu vlachobřezského?

Někdy v osmdesátých letech 19. století kladena byla ve farním kostele ve Vlachově Březí nová kamenná podlaha. Při této práci byl pod podlahou u presbyteře otevřen vchod, zakrytý velkou kamennou deskou, který vedl do podzemního prostoru, skrytého pod chrámovou presbyteří. Stalo se to za prvních let farářování P. Jana Myslíka,¹ za přítomnosti ředitele velko-
statku Al. Tichého a zástupce politického úřadu v Prachaticích okresního hejtmána Stitzenbergera. V otevřeném, klenutém prostoru pod podlahou nalezeno bylo více dubových rakví, uzavřených a již zpola zpráchnivělých. Pochopitelně, že objev ten vzbudil tehdy v obyvatelstvu zvědavost, kdo že v těchto rakvích, nijak nápisy neoznačených, odpočívá a komu že bylo zde určeno jeho poslední lůžko? Chci svým sdělením poněkud uspokojit tuto zvědavost, třeba teprv po uplynulém půlstoletí a pomocí starých zápisů v matrikách zemřelých ze 17. a 18. století uvést řadu osob, kterým byla tato zvláštní privilej spočinout po smrti v podzemním sklípku farního chrámu povolována.

Dříve je však třeba povědět něco povšechného o tomto způsobu pohřbívání na místech dnes neobvyklých, ba již v předminulém století zakázaných. Kostel farní, nebo i filiální a kolem něho rozložený hřbitov, býval již od dávných dob obvyklým místem odpočinku příslušných farníků. Venku na hřbitově pod zeleným drnem kladli se poddaní, kdežto v budově kostelní pod podlahou, neb ve zvláštním sklepení vyhradili si

právo hledat své místo pokoje v první řadě podací páni - jak teď říkáme patronové kostela a s nimi i členové jejich rodin. Pozůstalí po nich pak dali místo pohřbu označit žulovým neb mramorovým, někdy i kovovým náhrobníkem, na němž zbožný nápis hlásal nejen jméno nebožtíkovo, den a rok úmrtí jeho, ale zobrazen tu býval i rodinný znak či erb, hlavní to chloubka šlechticova. Byl-li pán bohatší, rytířského neb panského rodu, zobrazena tu i vypouklá podoba jeho ve svátečním obleku, rytíř i v celém brnění svém. Podobných náhrobních desek či epitafů více méně zdobených spatřujeme podnes celé řady ve starých chrámech gotických, buď uvnitř na původním místě v podlaze, nebo aby se lépe uchránily později i ve stěnách chrámových zapuštěné.

Tyto památníky zasluhují opravdu zvláštní pečlivé ochrany. Bývají ony často jedinou pamětí na významné osoby, zasloužilé muže, vládců panství, kteří nejednou vynikli plodným životem svým i v širším obvodu sídla, ba mnohdy i v dějinách kraje skvějí se slavnou minulostí. Bohužel, že mnoho těchto památníků zaniklo, ležíce v podlaze k nepoznání bývají pošlapány, nebo při pozdější přestavbě chrámu docela poškozeny.

Ve farním kostele vlachobřezském zachoval se jediný mramorový náhrobek, označující posledního člena Vlachů ze Březí - Oldřicha Malovce, zemřelého r. 1568, jenž má pro vývoj města našeho nevšední význam.² Štěstí, že včasným umístěním ve stěně severní kaple chrámové tu zachráněn byl před další zkázou. Zachovala se nám tím paměť na muže významného, který vymohl osadě na svou dobu velmi cenná privilegia trhového městečka. Jeho tělo bylo ovšem zde pochováno ještě v době, kdy na místě nynějšího prostorného chrámu renesančně-barokového stával mnohem menší kostelík z doby románské. Želeti jest však, že nevíme, kde jsou uloženy tělesné pozůstatky statečných předků jeho, hrdinů své doby. Kde např. onen Vlach z Březí, současník Husův, jenž nebál se spolu s druhy, vладыky jihočeskými, zpečetit stížný list ke sněmu Kostnickému proti potupnému upálení jeho na hranici? A kde našel svůj klid statečný potomek, snad vnuk jeho Oldřich Vlach z Březí, jenž věren jsa svému králi Jiřímu vedl tak četné potyčky proti mocnému Rožmberku? Dále pak, komu asi patří ony bílé mramorové desky, dnes úplně oťelé a proto němé, které spatřujeme v zemi před vchody, jednu před zákrstí kaple svatodušské a druhou před obchodním domem č. 188 na náměstí? Na prvé zbytek zpola čitelných slov gotického písma mluví o stáří velmi značném. Řada podobných epitafů, již oťelých, s různými erby šlechtickými, v podlaze pod kruchtou kryje vzácnější pohřby v raně gotickém chrámu v Předslavicích. Tam za oltářem leží i celá postava rytíře v středověkém brnění. Nedřímají-li zde různí členové rodů vладыků ze Želibořic, Zálezských z Prostého, nebo Chřepických z Modliškovic a na Tvrzicích?

¹ Působil zde v letech 1883–1913. (pozn. red.)

² Vl. Březí bylo povýšeno českým králem Ferdinandem I. v roce 1538 na městečko, a to za vlády Oldřicha z Malovic. (pozn. red.)

Ve velkých chrámech již v dávném středověku zřizovány byly pod kněžištěm zvláštní klenuté místnosti, krypty, zprvu pro bohoslužbu určené, později jen posmrtnému odpočinku předních osob věnované. Podobné sklepení zřízeno bylo i v novém chrámu vlachobřežském, přestavěném vlašským stavitelem okolo roku 1660. Zde tedy nalezeny ony zmíněné ztrouchnivělé truhly s neznámými mrtvými těly. Píše o nich již arcikněz Ašvic, ač nejmenuje nebožtíků těch. Kdo tedy zahájil v nově zbudovaném chrámu řadu oněch zvěčnělých?

Dle matriky zemřelých první zahájil vstup do tohoto podzemí pán a spolumajitel panství Lipovice. Ve farní matrice praví se: „Léta Páně 1664 martii 2. umřel jest urozený starý Pan Antonín z Lipovice.“ Stručný zápis, po tehdejšímu zvyku tak rodinně přátelsky nazývá tak urozeného a statečného rytíře pana Antonína Václava Loga z Netky, který sňatkem s paní Magdalenou Benignou, rozenou Častolarovou z Dlouhé Vsi stal se spolumajitelem panství lipovického. Pana Antonína Loga z Netky známe i odjinud. Jeho jméno čteme např. jako svědka na privilegiích pana Žákavce městysi Vlachovu Březí vydaných a jako jednoho z konkolatorů čteme jeho jméno i na kostelních účtech fary vlachobřežské.

Za několik málo let následovala svého manžela do kostelního skřípku i manželka jeho. Stojí v matrikách: „L. P. 1673 febr. 1 umřela jest urozená paní Mandalena Logová ve vsi Lipovici a zde při zdejší chrámě blahosl. rodičky Boží Zvěst. P. Marie pochována jest.“ Nedlouho tedy žila stará paní Logová jako vdova na své tvrzi lipovické. Ještě dva měsíce před svou smrtí stála kmotrou při křtu své vnučce Kateřině Mandaleně, dceruše urozeného pána Václava Michala Hýzrle z Chodu a jeho manželky paní Kateřiny, roz. Logové. Zeť pan Václav Michal Hýzrle, J. M. cí. rytmistr, se svou manželkou žil na blízkém Budkově na tamní tvrzi, která dodnes stojí. Po smrti paní tchyně dědili mladí manželé Hyzrlovi i opuštěnou Lipovici, však brzy prodavše obě zboží, odstěhovali se z našeho kraje.

Těmito oběma šlechtickými rody, lipovickým a budkovským, zmizela od nás řada spolupatronů kostela, zůstal pouze jediný, mocnější, jenž okolní statky jejich skoupil, který však sídlil vždy mimo náš kraj. Odpočinku pod podlahou chrámovou domohli se pak úředníci panství a přední osoby služebné, jestliže pamatovali nějakým peněžitým darem k záduší kostela. O tom již první zprávu nacházíme v zádušních registrech vlachobřežské fary:

„Roku 1666 zemřela Anna Straková J. Mil. Pana Diviše Žákavce na Želibořicích hofmistryně, která sobě po smrti ležeti a pochována býti žádala v chrámu Páně ve Vlachovém Březí, kterémužto záduší odkázala svých zasloužilých a spravedlivých peněz za Panem Divišem Lvem Žákavcem 5 zlatých rejnských, kteréžto peníze urozený Pan Diviš Lev Žákavec platiti má.“ Hofmistryně Anna Straková byla známa i jinak svými přátelskými styky se sousedy vlachobřežskými již z let, kdy pan Žákavec zde vládl. V matrikách křestních uvádí se jako kmotra Marianě, dceři Diviše Lízala souseda vlachobřežského. Pan Diviš Lev Žákavec ze Žákavy byl posledním svého rodu, který držel panství vlachobřežské.

Rod Žákavců, koupiv panství zdejší v těžkých dobách pobělohorských po Karlu Černínovi, hleděl sice zvětšit jeho výnos hlavně zřizováním panských dvorců ze selských živností, ale přesto byl nucen nakonec vše prodat a spokojit se s menším panstvím Želibořicemi, kde se pan Diviš Lev i usadil. K Želibořicům tehdy patřily vsi Bušanovice, Dolní Nakvasovice, necelé, Újezdec, Konopiště a bývalá ves - pak už jen dvůr - Žebrákov. Na tvrzi želibořické pan Žákavec žil a hospodařil, až zboží to koupil od něho r. 1666 hrabě Karel Leopold z Millesimo, který je připojil k vlachobřežskému. Že pan Diviš Lev finančně zápasil stále, svědčí i ta okolnost, že na svou povinnost, kterou měl ke staré hofmistryni své rodiny, odstěhovav se, úplně zapomněl. Ze zápisů o dlužích v zádušních registrech je veden jeho dluh 5 zlatých rejnských po více let, ba ještě v roce 1681 uvádí se jako pohledávka dosud nezaplacená, kterou pan Žákavec platiti má. Snad leží hofmistryně ve skřípku kostelním dodnes na dluh. Zanechal p. Diviš Lev zde více starých, nedobytných dluhů.

V zápisech matričních tedy nacházíme zprávy o pohřbech v kostele, týkající se jen úředníků panství, dále farářů a členů jejich rodin neb příbuzných. Uvedeme je v časovém pořadí doslovně, jak zapsány, abychom také poznali ducha doby. „Anno 1667 dne 10. Januarii. Pán Bůh všemohoucí ráčil prostředkem časně smrti povolati poctivou paní Mandalenu Kateřinu Kynclovou z tohoto plačtivého oudolý k věčné slávě, kterážto 12. dne téhož měsíce v zdejší chrámu Páně jest pochována a tu očekávati bude blahoslaveného z mrtvých vzkříšení. Pán Bůh rač její duši na milost přijíti.“ Zemřelá paní byla matkou faráře vlachobřežského P. Josefa Jiřího Kyncla, který spravoval zdejší i předslavickou farnost v letech 1672 až 1680.

Z prvních farářů katolických z doby pobělohorské, protireformační, z nichž mnozí byli řeholníky z klášterů sem poslanými, nevytrval zde nikdo do konce. Každý pobyl na zpustlé faře jen krátký čas v nouzi a brzy hledal si jinde lepší místo. Teprve desátý farář - P. Václav Thadeus Frantz, rodilý z města Chrudimě, zde dožil.

V matrice zemřelých psáno: „Anno 1693 dne 23. máje. Z tohoto světa se odebral velebný a vysoce učený dvojctihodný Pater Wenzeslaus Thadeus Frantcz, farář zdejší, v chrámu Páně zdejším pochován věku svého maje 34 leta.“

Po něm následuje farář Chmelenský, který zde pochoval napřed svoji sestru: „Anno 1695 Januarii 3. Z tohoto světa se odebrala ctná, šlechtná a bohabojná panna Lydmila Chmelenská, sestra velebného a vysoce učeného dvojctihodného Pana faráře zdejšího Jiřího F. Chmelenského, před svou smrtí se zpovídala a poslední pomazání přijala. Jest pochována v chrámě Páně zdeším přede mříží, očekávající veselé z mrtvých vstání a blahoslavené vzkříšení.“

Po ní za málo let následoval farář sám: „R. 1704 Martii 27. Veleďustojný a vysoce učený farář Jiří Antonín Frantz Chmelenský, rodilý z Král. města Sušice, z tohoto světa se odebral a je v kostelním sklípku v chrámu Páně zdejším pochován. Věku svého majíce k 44 letům a zde 11 let přísluhoval.“

I nástupce jeho P. Matěj Felíř z Felsenthalu, rodilý z Prahy, umřel zde r. 1731 odkázav kšaftem chrámu i kapli P. Barbory, která na místě staré, o samotě stojící kaple, za něho byla postavena a s chrámem spojena, na ten čas značné částky peněz i mešní fundaci. Pod podlahou této kaple zřízena druhá krypta i soudíme, že v ní dal také zvěčnění svému tělu odpočinouti. Po P. Felířovi následoval a pochován jest ve sklípku kostelním P. Josef Braunhofer, rodilý z města Budyně. O něm víme, že založil první pamětní knihu farní, latinsky psanou, do nížto mnoho pamětihodného snesl. Zemřel r. 1742 ve věku 46 let. Poslední našel odpočinek v chrámě farář Jan Anton Huber, rodilý z Volyně. O něm psáno v pamětech, že častěji do Marie-Celle putoval a doma dal na svůj náklad postavit v kapli sv. Janské stříbrný oltář Cellenský, před nímž i on samotný pochován r. 1770.

Brzy však po smrti Huberově nastal obrat. Nastoupila osvícenská vláda císaře Josefa II. a s ním vedle četných reforem byl vydán i zákaz dalšího pochovávání mrtvých těl uvnitř chrámů. Ježto dle stejného nařízení měly být rušeny i hřbitovy kolem chrámů, byly ukládány další osoby vznešené rovně s ostatními prostými poddanými na novém hřbitově na vršíčku u sv. Ducha. Zde však marně dnes hledáme hroby dalších zasloužilých farářů. Neznám jest hrob např. národního buditele a neúnavného pracovníka pro blaho obce i lidu faráře Vojtěcha Kareše († 1825) a i jeho nástupce, dlouholetého velezasloužilého faráře a vikáře, arcikněze P. Emanuela Ašvi-ce. Pomníků nemají, ale jména jejich přesto dodnes žijí v paměti lidu.

Po řadě farářů a jejich příbuzných buďtež nyní uvedeni úředníci panství s jejich rodinnými příslušníky, pokud zde zemřeli a v chrámu uloženi byli. Prvním z nich a třetím návštěvníkem podzemního sklípku pod presbyteřím byl první hejtman rozšířeného panství za vlády knížat Dytrichsteinů - Jan Matyáš Nejedlý, jenž se psal šlechtickým přídomkem z Khornburka. Zemřel a pochován roku 1686, dne 3. září. On začal na zakoupeném panství vlachobřezském rázně upevňovat moc knížecí a proto dostal se do mnohých sporů se šlechtickými majiteli drobných okolních panství. I jeho nástupce v úřadě hejtmanském následoval jej do podzemí. V matrikách jest o něm zápis: „ Anno 1697. Ze zámku. Dne 7. Junii pochován jest v chrámu Páně zdejším urozený a statečný vladyka pan Pavel Ignác Sádlo z Vražného, hejtman zdejší. Před svou smrtí se zpovídal, veleb. svátost přijímal, též poslední pomazání přijal ... Amen.“ Jediní dva vrchní úředníci.

Následovaly pak už jen manželky úřednické: „Anno 1703, April 30. Paní Markéta Maršáková, obroční, po zaopatření všech veleb. svátostí v pánu usnula a jest pochována v chrámu Páně zdejším před mříží, věku svého majíc 32 let.“ Týž rok 1703, 11. prosince otevřela se krypta pod presbyteřím a v ni uložena urozená paní Johanna Barbora Groszová, hejtmanka, tj. manželka Jana Jiřího (Hans Görg) Grosza. Hejtman Grosz řídil v zastoupení vrchnosti pověstný dlouhý spor o les Brdo, chtěje z něho k panství získati část. Ježto předchozí hejtman Sádlo vystupoval v boji tom ostřeji, ale bezvýsledně ve snaze získat k Hradišti něco lesa, ujímal se tento cesty vedoucí k míru.

Nastává teď v pohřbech dlouhá přestávka. Úředníci byli mladí a nekončili svoji dráhu životní v našem městě, byvše povýšeni, odcházeli na jiná panství. Teprve roku 1745, dne 15. máje zemřela zde urozená paní Barbora, manželka pana Jana Václava Hnědce, vrchního panství vlachobřezského. Vrchní Hnědec, brzy po úmrtí své manželky přesazen byl v hodnosti vrchního na panství Libochovické a Budyňské. Tento muž jsa bezdětek zvěčnil se na zdejším panství tím, že založil nadaci kaplanskou a i v jiném směru byl kostelu našemu i předslavickému přízniv. Tato poslední zvěčnělá paní zvolila si své místo odpočinku již v novém sklípku kostelním v kapli sv. P. Barbory, jak v matrice zemřelých latinským zápisem výslovně jest poznamenáno. Místo vchodu do krypty označeno je zde rovněž mramorovou deskou v podlaze chrámové. Její pohřeb byl v této hrobce posledním.

